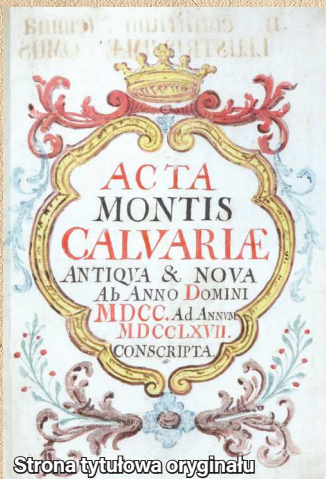

Nowe fakty z historii pielgrzymek na Górę św. Anny

W marcu 2025 roku Wydawnictwo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego opublikowało *Archiwum kalwaryjskie* – polskie tłumaczenie dzieła pt. *Archivum Calvaristicum vetus et novum. Acta montis Calvariae antiqua et nova ab Anno Domini MDCC ad Annum MDCCLXVII conscripta*. Przekład ukazał się

Strona tytułowa oryginału

pod redakcją o. Jozafata Romana Gohly OFM. We wprowadzeniu do książki czytamy: „dzieło bywało często cytowane przez wielu badaczy tego miejsca, ale nie było nigdy do tej pory publikowane w całości w tłumaczeniu polskim”.

Jako mieszkańcy Ornontowic jesteśmy żywnie zainteresowani faktem wydania polskiego przekładu *Acta montis Calvariae*, ponieważ nasi parafianie od lat pielgrzymują na Górę św. Anny. W „Zeszytach Historycznych”, numery 4–6/2022, napisaliśmy, że pierwsze pielgrzymki pątników

z Ornontowic rozpoczęły się na przełomie XIX i XX wieku, a ich inicjatorką była Anastazja Labisch, która w 1892 roku wyszła za ornontowiczankę Józefa Cyprysa.

I oto bierzemy do ręki świeżą publikację o. Jozafata Gohly i na stronie 159 czytamy, że w Roku Pańskim 1782, w 18. roku istnienia kalwarii, dnia 26 lipca w południe w święto św. Anny przybyło 27 pątników z dominium Ornontowice (Ormontovienses). Księga *Acta montis Calvariae* ukazuje dla Ornontowic tak konkretną i szczegółową datę!

Wpis w kronice dot. roku 1782

Oryginalne *Acta montis Calvariae* zawierają 413 stron i pisane są głównie w językach łacińskim i niemieckim; oczywiście nie mają jednego autora, bo powstawały na przestrzeni trzech wieków. Pierwsza część dzieła zawiera „świadczenia przeszłości, o których warto wiedzieć i pamiętać”, druga – „wykaz procesji przybyłych na obchody kalwaryjskie i na Dróżki Maryi”, trzecia – „informacje o cudach i łaskach otrzymanych w tym miejscu za wstawiennictwem św. Anny”, czwarta – „składy personalne franciszkanów służących na Górze św. Anny od roku rozpoczęcia obchodów kalwaryjskich w 1764 aż do 1952 roku”, a piąta – „Spis inwentarza kalwaryjskiego”. Dla nas oczywiście interesująca jest część druga zaczynająca się od roku pańskiego 1764. Wówczas – czyli w pierwszym roku kalwarii – na uroczystość Podwyższenia Krzyża Świętego z figurami, sztandarami i orkiestrą przybyli pierwsi pątnicy z Ratiboriensis (Racibórz). Oczywiście była też „najjaśniejsza rodzina fundatorów, wielka liczba szlachty, proboszczów, zakonników oraz wielka liczba ludzi z różnych stron (...), a liczba posілonych komunią świętą wynosiła 3400”.

W 18. roku istnienia kalwarii kronikarz annogórski wpisuje do księgi *dominium Ormontovienses*, które w tym czasie własnościowo przechodziło z rąk do rąk i było albo dzielone na działy, albo kolejno odsprzedawane i łączone i dopiero sto lat później stanie

się własnością rodziny Hegenseidttów. W 1782 roku, kiedy 27 pątników udało się (pieszo?) na pielgrzymkę, właścicielem tych ziem był Maksymilian de Maubegue. Parafia ornontowicka podlegała wówczas pod zarząd proboszcza z Dębieńska, ks. Ignacego Kontetschke (Konteszka, 1772–1790), a drewniany kościół z 1578 roku znajdował się w miejscu, gdzie obecnie Świątynia Dumania. Najprawdopodobniej nabożeństwa odprawiano tylko trzy razy w roku. Jeśli przewodnikiem pielgrzymów byłby kapłan z Dębieńska, raczej podałby nazwę swojej parafii. A Dębieńsko pojawia się w *Archiwum kalwaryjskim* dopiero na s. 186, w roku pańskim 1797, w 33. roku istnienia kalwarii. Pytanie, czy nauczycielem szkolnym, a jednocześnie organistą był jeszcze Antoni Skrzypczyk czy już Karol Janchin (Janik, Janek) i czy to któryś z nich poprowadził pątników do św. Anny, pozostaje bez odpowiedzi. Najprawdopodobniej osoba przewodząca pielgrzymce identyfikowała się jako Polak, skoro w tym samym wpisie nazwę Ornontowice zanotowano po łacinie, a przy pątnikach z Sidziny napisano, że „przybyło 59 Niemców”. Określenie Ornontowic jako „dominium” (posiadłość, własność) wskazuje, że były one wówczas prywatnym majątkiem ziemskim. W tamtym czasie miejscowość była podzielona na trzy działy szlacheckie: Dolne Ornontowice, czyli dział Reiswittów (Gusnarowski); dział Pielgrzymowski, należący do rodziny Pilchrim (von Pelhrzim); oraz główny dział – Welczków (Wilczków), którzy w 1780 roku posiadali dworek, 4 folwarki, owczarnię, 2 młyny, 21 gospodarstw siodłacyjnych, 38 zagrodniczych i 3 chałupnicze. Skoro w 1783 roku, według kroniki Ludwika Musiōła, Ornontowice liczyły 294 mieszkańców, a rok wcześniej aż 27 osób udało się na pielgrzymkę, to najprawdopodobniej pochodzili oni właśnie z tego majątku.

Góra św. Anny – Grota Najśw. M. P.

Próby zgłębienia tego wątku można oprzeć na innej, fundamentalnej publikacji dotyczącej Góry św. Anny, czyli *Historii Góry św. Anny na Górnym Śląsku*, napisanej w 1910 roku przez franciszkanina o. Chryzogona Reisha OFM, gdzie pojawia się informacja: „(...) swobodny pan z welikeho Dubenka a Slobieszowiczich Niepasieczich a Ormontowiczich (...)”, niemniej zadanie to pozostawiamy doświadczonym historykom.

Opracowano na podstawie:

- *Archiwum kalwaryjskie*, red. Jozafat R. Gohly OFM, tłum. Maksymilian J. Damian OFM, ks. Ryszard Salańczyk, Opole–Góra Świętej Anny 2025.

Danuta Prasol
Towarzystwo Miłośników Ornontowic